

Håkan Skogsjö

Nänsjösläkten

Särtryck ur

Släkt och Hävd 2018:3

[ISSN 0489-1090]

utgiven av Genealogiska Föreningen

Distribuerad som pdf-fil 2025

Copyright © Håkan Skogsjö (CC BY-SA 4.0)

Nänsjösläkten

Av Håkan Skogsjö

I tidningen *Släkthistoriskt Forum* 1991 ingick en fascinerande släkttavla, signerad av Bo Lindwall, under rubriken "Anor från Ångermanland", som visar hur en lång rad kända personer härstammar från en bonde Olof Nilsson som levde på 1500-talet i byn Nänsjö i Gudmundrå socken i Ångermanland.

Där fanns skådespelarna Elof Ahrle, Allan Edwall, Gösta Ekman och Max von Sydow, artisterna Zarah Leander, Magnus Uggla och Pernilla Wahlgren, författarna Selma Lagerlöf och Agnes von Krusenstjerna, statsministrarna Thorbjörn Fälldin och Karl Staaff, finansmännen och bröderna Jacob och Marcus Wallenberg. Och den mest namnkunnige av alla: diplomaten Raoul Wallenberg.¹

Märkligt kan tyckas att en enkel bonde blivit anfader till så många celebriteter. Men den som räknar på saken inser att en person som levde på 1500-talet kan ha väldigt många ättlingar i dag, åtskilliga hundratusen, ibland flera miljoner. Bland alla dessa finns förstås också några som blivit kända på olika sätt.²

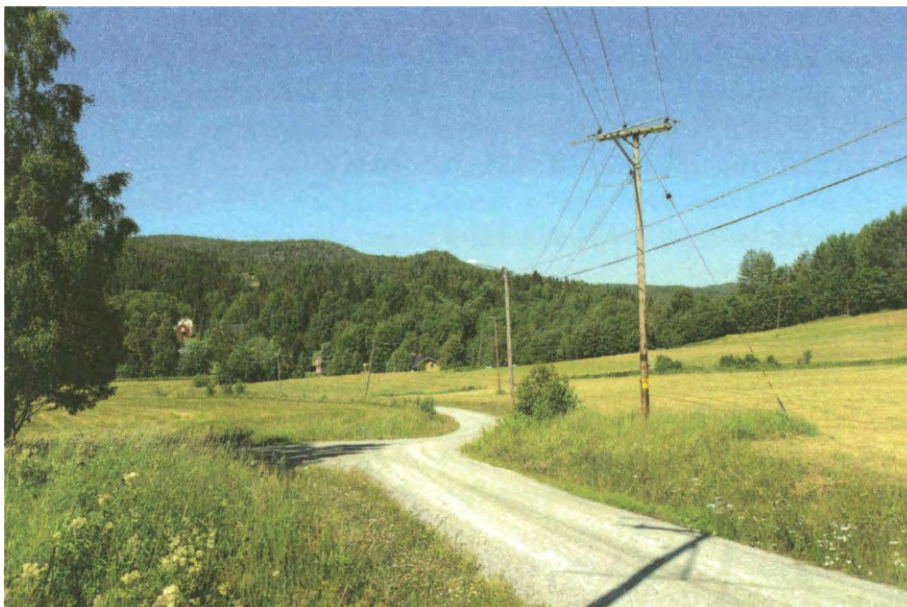
Den forskning som ligger till grund för de äldsta leden i Bosse Lindwalls släkttavla gjorde jag redan 1980, men resultaten blev aldrig sammanställda till en artikel. Istället har de sipprat ut lite här och där under årens lopp, bland annat i Bosses släkttavla och vanligtvis utan redovisade källor. Uppgifterna har sedan spritt sig vidare och har numera sällat sig till den vildvuxna flora av obelagda genealogiska påståenden som cirkulerar på internet. Så var det inte tänkt att mina resultat om Nänsjösläkten skulle sluta sina dagar.

Släkter med ursprunget i Nänsjö

Det som väckte mitt intresse för Nänsjö var ett rättegångsprotokoll från Ramsele tingslag (norr om Sollefteå i Ångermanland) från 1733. Där framgick att en av

¹ Lindwall 1991, sid. 12–13.

² Antalet efterkommande kan variera avsevärt mellan olika individer. En 1500-talsbonde kan ha miljoner ättlingar, en annan bara några tusen. Det beror på främst två saker. Störst betydelse har antalet efterkommande de första generationerna; en person med många barnbarn och barnbarnsbarn som nådde vuxen ålder har helt säkert också många ättlingar i dag. Långväga flyttningar bidrar också. Om de efterkommande mestadels har bott kvar inom ett begränsat geografiskt område, har de med tiden också fått barn med varandra. Det minskar antalet ättlingar.

Nänsjö i dag. Utsikten från byn mot väster. Åkrarna torde tillhöra byns äldsta och vägens sträckning återfinns på en karta från början av 1800-talet, men är sannolikt mycket äldre än så. Så den här vyn med det branta berget i bakgrunden måste ha varit bekant också för människorna som levde i Nänsjö på 1500- och 1600-talen och som den här artikeln handlar om. Foto: förf. 2018.

mina anmödrar hade en moster vid namn Karin Segersdotter i Nänsjö. På så vis kom jag för första gången i kontakt med byn och den ovanliga namnformen Seger, en variant av Sigurd.³

På en karta hittade jag Nänsjö vackert beläget på en halvö i Ångermanälvens mynning, strax söder om Kramfors och bara några kilometer från den lilla orten Lunde, känd genom skotten i Ådalen 1931.

I den genealogiska litteraturen fann jag inte mindre än sex personer som på 1600-talet tog klivet från byns mylla till prästgårdar och domarsäten. Fem antog dessutom efternamnet Nenzelius (Nentzel) efter Nänsjö. Men det var inte lätt att förstå hur de var släkt eftersom olika fäder angavs: Seger Olofsson, Seger Persson, Jon Segersson, Per Segersson, med flera.

Låt mig kort berätta vad litteraturen hade att säga om dem:

i) *Anna Segersdotter*, död 1632, gift med kyrkoherden Johannes Laurentii i Säbrå och mor till den välkända prästhustrun "Stormor i Dalom", Margareta Hansdotter, född 1594, död 1657. Leonard Bygdén uppger i *Hernösands stifts*

³ Fredriksson 1974, sid. 140.

herdaminne att Anna Segersdotter var dotter ”af knapen Seger Olofsson i Nensjö, af samma släkt som adliga ätten Ehrenklo, och Gertrud Ulf”.⁴

ii) *Segericus Segerici Nenzelius*, född 1600, död 1638, kyrkoherde i Stora Tuna i Dalarna. Han var enligt Västerås stifts herdaminne son till ”Seger Persson i Nedersjö (Nänsjö) och Märta Persdotter”.⁵

iii) *Erik Nentzel*, född 1629 i Nänsjö, drunknad 1687, häradshövding i Småland och 1675 adlad *Ehrenklo*. Hans fädernelinje redovisas i Elgenstiernas ättartavlor: Jon Segersson, Seger Persson, Per Olofsson och Olof Nilsson, alla bönder i Nänsjö.⁶ Som vi kommer att se längre fram kan dessa beläggas i 1500- och 1600-talets skattelängder utom – något förvånande – fadern.

iv) *Petrus Jonæ Nenzelius*, lektor i Härnösand och en kortare tid kyrkoherde i Nora i Ångermanland. I Bygdéns herdaminne finns ingen uppgift om föräldrar.⁷

v) *Segericus Petri Nenzelius*, död 1693, kyrkoherde i Ramsele. Han var enligt Bygdén född i Gudmundrå och ”son af en hederlig knape Per Segersson i Nedansjö”.⁸

vi) *Nicolaus Jacobi Nenzelius*, född omkring 1678, död 1743, kyrkoherde i Ljustorp, var enligt Bygdéns herdaminne född i Gudmundrå och Nedansjö by och son till en bonde.⁹

Det jag ville för snart fyrtio år sedan var att bringa klarhet i hur de olika Nenzeliussläkterna och Stormor i Dalom var släkt med varandra samt kartlägga byn Nänsjö under 1500- och 1600-talen. De huvudsakliga källorna blev skattelängder och rättegångsprotokoll av det enkla skälet att några andra primärkällor

⁴ Bygdén, del IV (1926), sid. 96.

⁵ Ekström 1971, sid. 850.

⁶ Elgenstierna, del II (1926), sid. 446. I supplementbanden till Elgenstierna (Szabad 2008, del 1, sid. 271) anges också när bönderna är nämnda i källmaterialet. Årtalen har hämtats från ”Ångermanländska anor” i *Svenska antavlor* 1983, en av de artiklar där jag har presenterat resultat från min forskning 1980 (Skogsjö 1983, sid. 315). Dessa nya uppgifter införlivades sedan av arkivarien Thord Bylund i hans ångermanländska databas (kallad bland annat Anger), som är den källa som anges i supplementbanden. Däremot undgick det redaktionen som arbetade med Elgenstierna-supplementet att Ehrenklos angivna fädernelinje egentligen är hans morfäderne.

⁷ Bygdén, del II (1923), sid. 294. Enligt supplementet (Szabad 2001, sid. 217) var föräldrarna Jon Grelsson och Anna Segersdotter i Nensjö i Gudmundrå. Den angivna källan, ”SvA50”, syftar på min artikel i *Svenska antavlor* (Skogsjö 1983, sid. 315).

⁸ Bygdén, del III (1925), sid. 133. I Szabads supplement (Szabad 2001, sid. 236) anges föräldrarna istället som bonden Per Grelsson och NN Segersdotter i Nänsjö, en uppgift som härrör från min forskning och har nått Szabad via Thord Bylund och hans databas.

⁹ Bygdén, del II (1923), sid. 103 f. På internet finns ett antal sidor som – utan källhänvisningar – nämner honom som son till bonden i Nänsjö Jakob Persson, född 1639, död 1708, och hans hustru Margareta Nilsdotter, född 1641, död 1726.

Häradshövding Erik Ehrenklos (1629-1687) huvudbaner i Kalmar domkyrka. Ehrenklo, som var född i Nänsjö, har en speciell roll i denna släktutredning eftersom det visar sig att det är hans släktanteckningar som är ursprungskällan till vår tidigare kunskap om släktens äldsta led. En genomgång av primärkällorna bekräftar också det mesta av Ehrenklos uppgifter. Foto: Joachim Grusell.

av betydelse inte existerar. Under arbetet med denna artikel har jag återigen gått till källorna och kontrollerat mina gamla anteckningar så långt det har känts befogat.

Den fortsatta framställningen består av tre delar. Först en genomgång av vad skattelängderna berättar, detta för att ge en samlad bild av vilken information som finns om de olika gårdarna i Nänsjö under äldre tid. Därefter jämför jag skattelängdernas uppgifter med intressanta sekundärkällor, tryckta och otryckta. Som en syntes följer slutligen en genealogisk redovisning av sedvanligt snitt, familj för familj, där personerna släktskapsmässigt binds samman.

Särskild vikt har lagts vid källredovisningen. Ambitionen har varit att den ska sträcka sig längre än till att enbart räkna upp de nyttjade källorna. Släktforskning på 1500- och 1600-talet med hjälp av skattelängder bygger på indiciebevisning. Enskilda källbelägg säger inte särskilt mycket, de består mest av personnamn, men genom att kombinera hundratals sådana belägg kan en bys utveckling beskrivas och i gynnsamma fall släktskap fastställas med någorlunda säkerhet. För att en sådan framställning ska bli övertygande krävs att forskaren förklarar hur de många namnen sammantagna kan ligga till grund för de påståenden som görs.

De äldre skattelängderna

För att klarlägga Nänsjös äldre historia har en fullständig genomgång av de äldre skattelängderna gjorts. De flesta återfinns bland landskapshandlingarna, förvarade i Riksarkivet, och ingår i serien Ångermanlands handlingar, som sträcker sig från 1542 till 1629. De vanligaste skattelängderna är jordeböcker (årliga räntan), tiondelängder och kotalslängder. Bönderna redovisas för det mesta med för- och efternamn samt uppgifter som gjorde det möjligt att beräkna den skatt de skulle erlägga.

Vid en systematisk genomgång av längderna kan gårdarna i en by vanligtvis särskiljas, även om det vid ägarbyten och generationsskiften ibland kan vara svårt att avgöra vem som efterträder vem. Ju större by, desto oftare uppstår problem. I lilla Nänsjö finns knappt några osäkra ägarbyten.

I Ångermanland taxerades jorden i seland. Byarnas selandtal anges alltid i årliga räntan, men de enskilda gårdarnas selandtal finns antecknade bara 1559 och 1560.¹⁰ Sedan återkommer inte – vad jag har hittat – uppgiften förrän i 1651 års jordebok och 1653 års mantalslängd. Det är synd. Med kännedom om gårdarnas selandtal är det enklare att skilja dem åt.

¹⁰ Gårdarnas selandtal anges också i längderna 1542–45, vilket dock inte är till hjälp i fallet Nänsjö som under dessa år bara hade en gård.

Förutom de skattelängder som ingår i landskapshandlingarna har ytterligare några längder använts: Gärder och hjälper från 1535 samt de bägge Älvsborgs lösen (1571 och 1613–19), också de förvarade i Riksarkivet. När det gäller tiden efter 1629 har ett relativt stort antal mantalslängder granskats för återstoden av 1600-talet och första halvan av 1700-talet.

Nänsjö i skattelängderna

Så nu är frågan: Vad kan utläsas av dessa uppemot ett par hundra olika skattelängder?¹¹

Först: Antalet bönder i byn har varierat. Nänsjö hade en bonde 1535–56, tre bönder 1557–1603, två bönder 1604–48, tre bönder 1649–1672 och från 1673 fyra bönder. De angivna årtalen är ibland något ungefärliga och enstaka längder kan redovisa fler eller färre.

Ett rimligt antagande är att varje bonde representerar en gård med den åkermark och de byggnader som krävdes för att driva ett jordbruk. Vi bör alltså kunna sätta likhetstecken mellan en bonde i skattelängden och en bondgård i byn. I alla fall har ingenting påträffats i källmaterialet som talar för något annat. Vidare: Gårdarnas storlek var ganska olika. Det ursprungliga enstaka hemmanet var taxerat till 27 1/2 seland, men de tre gårdarna som det delades i på 1550-talet omfattade 14, 8 och 5 1/2 seland, enligt årliga räntan 1559.¹²

När vi nästa gång får veta gårdarnas taxering, i 1651 års jordebok, var de istället 10 3/4, 8 3/4 och 8 seland.¹³ Byns sammanlagda selandtal var alltså fortfarande 27 1/2, men fördelningen annorlunda. Detta visar att Nänsjö under 1500- och 1600-talen ingalunda var en statisk plats där ingenting förändrades.

En annan sak att hålla i minnet är gårdarnas jordnatur, det vill säga vem som ägde dem. Skattejord ägdes av bönderna, kronojord av staten (kronan) och frälsejord av någon frälseman eller frälsekvinn (senare adeln) samt kyrkojord av kyrkan. Nänsjö ligger i Ångermanland, där nästan all jord på 1500-talet ägdes av bönderna bortsett från en marginell del som tillhörde kyrkan. I Gudmundrå socken, dit Nänsjö hörde, var all jord skatte.¹⁴

¹¹ Var dessa skattelängder finns tillgängliga framgår av källförteckningen under Riksarkivet. Att göra hänvisningar (till volym och sida) för alla de ställen som Nänsjö nämns skulle föra för långt. Sådana hänvisningar görs bara undantagsvis när det har känts relevant. Sockenregister finns för det mesta i volymerna, vilket gör det tämligen enkelt att hitta Gudmundrå socken och Nänsjö.

¹² Åh 1559:20B (årliga räntan), sid. 799.

¹³ Jordeböcker, Härnösands län, 1651, sid. 60.

¹⁴ Exempelvis anger årliga räntan 1567 att det i Gudmundrå fanns 801 seland skattejord, varav 27 1/2 i Nänsjö. I hela Ångermanland fanns 27654 seland skattejord och 190 seland kyrkojord. (Åh 1567:10, årliga räntan m.m., sid. 28 f och 45).

Detta betyder att bönderna i Nänsjö hade full besittningsrätt till sin jord (så länge de betalade skatten) och att jorden gick i arv till samtliga barn samt att det barn som tog över gården var tvunget att lösa ut sina syskon. Bönderna kunde också pantsätta sin jord. För släktforskaren är detta bra. Jordägandet ledde ofta till tvister som fick avgöras vid tinget och släktskap sattes på pränt.

Vilka var då bönderna som innehade gårdarna i Nänsjö enligt 1500- och 1600-talets skattelängder och hur var de släkt med varandra? Nu blir redogörelsen med naturnödvändighet mer detaljerad med många namn och årtal.

Det odelade hemmanet

Vi börjar med det enstaka hemmanet som 1557 delades i tre delar. Den första bonden i byn som vi känner till namnet är Grels Nilsson, nämnd i skattelängderna 1535 och 1542–45 (längder saknas 1536–41). Om honom vet vi inte mer än detta, men namnet tyder på att han kan ha varit bror till följande bonde, Olof Nilsson, som innehade hemmanet åren 1546–1556 innan han flyttade till grannbyn Strömnäs.

Olof Nilsson är en viktig person i denna framställning, eftersom han på goda grunder kan antas vara stamfar för den släkt som denna utredning handlar om. När han flyttade från Nänsjö delades den stora gården om 27 1/2 seland i tre delar. En övertogs av Seger Olofsson (14 seland), en annan av Per Olofsson (8 seland) och den tredje av Erik Staffansson (5 1/2 seland).¹⁵

Seger Olofsson bebodde sin gård i några år innan han avled omkring 1560, varefter änkan Gertrud brukade den ett par år innan Olof Nilsson i Strömnäs tog över, alltså den person som tidigare innehaft hela byn. Att den Olof Nilsson som nämns i Nänsjö är samma person som Olof Nilsson i Strömnäs framgår tydligt av skattelängderna. I kotalslängderna 1566–68 anges "Olof Nilsson i Strömnäs" som innehavare av gården i Nänsjö, medan kotalslängden 1565 istället anger "Olof Nilsson i Nänsjö" som innehavare av gården i Strömnäs. Olof Nilsson brukade alltså bägge gårdarna samtidigt.

Vad tror vi oss nu veta så här långt? Först måste sägas att 1500-talets skattelängder ytterst sällan ger oss möjlighet att dra slutsatser med samma säkerhet som kan göras under 1600-talet, då skattelängderna kan kombineras med domböcker, och än mindre med den säkerhet som kan uppnås under 1700-talet när också kyrkböcker finns.

Med denna brasklapp vågar vi påstå följande: Omkring 1557 valde Olof Nilsson av någon anledning som vi inte känner att lämna över sin stora gård

¹⁵ Åh 1557:1, sid. 8. Selandtalen framgår av Åh 1559:20B (årliga räntan), sid. 799.

till tre barn, medan han själv flyttade till en annan gård, i Strömnäs, som han tydligen också ägde. Detta bygger på vetskapen att gården var ett skattehemman och att sådana nästan alltid gick i arv på ett eller annat sätt, att Seger Olofssons och Per Olofssons efternamn visar att deras far hette Olof samt på det faktum att Olof Nilsson kunde överta Seger Olofssons hemman efter dennes död. Det hade knappast varit möjligt om han hade sålt Nänsjögården och lämnat byn.

Ytterligare en intressant sak i sammanhanget är storleken på de nya gårdarna: 14, 8 och 5 1/2 seland. På 1500-talet ärvde söner dubbelt mot döttrar. Så om en gård på 27 1/2 seland skulle delas mellan två bröder och en syster – som namnen tyder på att det var – bör systemens del bli just 5 1/2 seland och sönernas 11 seland. Men i detta fall har sönernas gårdar tydligen inte gjorts lika stora. Anledningen till detta är inte känd.

Så det verkar högst sannolikt att Erik Staffansson på den minsta gården om 5 1/2 seland var måg till Olof Nilsson. Det styrks också av att hans gård senare övertogs av Olof Eriksson, som kan antas vara en son till Erik Staffansson. I så fall skulle han vara uppkallad efter sin morfar.

Det är lätt att kritisera resonemang av denna typ, särskilt om varje indicium dissekteras för sig. Men det måste vara indiciernas sammanvägda tyngd som ska bedömas. Låt mig ta ett exempel. Per Olofsson efterträder Olof Nilsson som bonde i Nänsjö. Det är en enskild detalj i sammanhanget. Efternamnet Olofsson indikerar att Per Olofsson kan vara son till Olof Nilsson. Men om vi samtidigt vet att Olof var det vanligaste mansnamnet i Ångermanland på 1500-talet, en av sex hette så, inser vi att namnet ensamt inte räcker för att göra släktskapet tillräckligt sannolikt (vilket namn som Eskil eller Hemming nog gör).¹⁶ Men när flera indicier kan kombineras och tillsammans bildar ett trovärdigt händelseförlopp, ökar sannolikheten för att de enskilda detaljerna är korrekta, att Per Olofsson verkligen var son till Olof Nilsson. Och – vilket är min poäng – den som kritiserar resonemanget, kan inte göra det genom att avfärda varje del för sig utan måste istället ta ställning till hela bilden som dessa ger. Är det mer sannolikt att dessa indicier, dessa skärvor av historien, egentligen återspeglar en annan verklighet? I så fall, vilken? I detta fall har inte jag funnit något alternativ som förefaller lika rimligt.

Låt oss nu se vad som händer med de tre gårdarna under fortsättningen av 1500-talet.

¹⁶ Skogsjö 1986, sid. 6–7. År 1535 bars namnet Olof av 16,7 procent av ångermanlänningarna, Eskil och Hemming av färre än 0,2 procent vardera.

Seger Olofssons gård

Vi börjar med Seger Olofssons gård, byns största, som efter hans död omkring 1560 innehades ett par år av änkan Gertrud innan den började brukas på distans av Olof Nilsson i Strömnäs, som nämns sista gången 1568. Gården i Strömnäs övertogs av Nils Olofsson, som kan antas vara ytterligare en son till Olof Nilsson, medan gården i Nänsjö från 1571 innehades av en Mats Eriksson. Det är oklart vem han var. Men gården verkar vid denna tid inte längre vara byns största att döma av skattelängderna. Mats Eriksson betalade regelmässigt mindre i tionde och hade färre kor än grannen Per Olofsson.

Mats Eriksson bebodde gården till början av 1580-talet, då han enligt tiondelängderna efterträddes av Åsvid Olofsson, bonde här 1584–88. År 1589 hette bonden Hans Larsson, varefter en Per Olofsson tog över. Denne kallas i skattelängderna för Lille Per Olofsson för att skilja honom från Store eller Gamle Per Olofsson på granngården.

Det är oklart vilka Åsvid Olofsson och Per Olofsson är. Hans Larssons identitet kan däremot fastställas. I kotalängderna 1581–88 finns han noterad på gården som "herr Hans", vilket visar att han var präst.¹⁷ En lämplig sådan fanns också i trakten: Johannes Laurentii (på svenska: Hans Larsson), komminister i Säbrå (grannsocken till Gudmundrå), som just 1589 – sista året herr Hans finns i Nänsjö – utsågs till kyrkoherde i Säbrå. Då lämnade han tydligen gården.¹⁸

Johannes Laurentii var inte bara en präst i trakten, han hade också genom sin hustru släktband till Nänsjö eftersom han var gift med Anna Segersdotter som var dotter till Seger Olofsson.¹⁹ Det är ett sammanträffande som knappast kan vara en slump. Drygt tjugofem år tidigare hade gården bebotts av Seger Olofsson, död omkring 1560, och tydligen befann den sig på 1580-talet fortfarande i samma släkts ägo, även om vi inte kan säga hur innehavarna Mats Eriksson, Åsvid Olofsson och Lille Per Olofsson var befreundade med varandra och med Seger Olofsson.²⁰ Men herr Hans var i alla fall måg.

¹⁷ Under dessa år redovisar alltså tiondelängder och kotalängder olika namn på gårdens innehavare. Till detta fanns säkert en orsak, men den låter sig knappast avslöjas efter drygt fyrahundra år.

¹⁸ I Szabad 2001, sid. 208, är herr Hans identifierad som kyrkoherden i Gudmundrå, Hans (Johannes) Jonæ. Detta är dock knappast korrekt, eftersom herr Hans i 1589 års tiondelängd kallas Hans Larsson (Åh 1589:2, sid. 46v), en längd för övrigt skriven och undertecknad av just Johannes Jonæ. Att efternamnet Larsson skulle vara en felskrivning verkar därför inte sannolikt.

¹⁹ Se vidare familj 2 under familjetablerna.

²⁰ Eventuellt kan någon eller några av dem ha varit arrendator (landbonde) på gården och därmed inte nödvändigt en släkting.

Lille Per Olofsson finns kvar på gården ännu 1603. Vad som sedan hände i Nänsjö är något oklart. En Kristoffer Jakobsson upptas som bonde i byn 1604–06. Sannolikt brukade han denna gård. Men från 1607 finns bara två bönder i Nänsjö: Seger Persson och Hans Mårtensson. Seger Persson på den ena granngården hade på något sätt blivit ägare också till denna gård, som ursprungligen hade tillhört hans farbror Seger Olofsson.

I början av 1600-talet rådde svåra tider med krig och missväxt. Många bönder kom på obestånd och tvingades sälja eller bara lämna sina gårdar. Som nära släkting hade Seger Persson förtur framför andra att köpa gården. Möjligen var det detta som hände.

Per Olofssons gård

Låt oss gå vidare och följa de två andra Nänsjögårdarna i skattelängderna. Vi börjar med den större, som från 1557 till 1602 innehades av Per Olofsson, också kallad Store Per Olofsson. Hans gård var i slutet av 1550-talet mindre än Seger Olofssons, men blev senare uppenbarligen byns största. Av skattelängderna ser vi att Per Olofsson var byns mest välbeställda bonde, den som hade flest kor och betalade mest i tionde. Hans förmögenhet uppskattas i Älvsborgs lösen 1571 till drygt 269 mark, vilket kan jämföras med grannarnas 58 respektive 94 mark.

Per Olofsson efterträddes 1603 av Nils Persson, som innehade gården bara ett år innan den övertogs av Seger Persson. Denne var skriven för gården ännu i tiondelängden 1621 och även 1627, men 1623 och ännu 1631 omtalas Jon Grelsson som gårdens innehavare. Åren 1632–41 hette bonden istället Per Grelsson, men från 1642 var Jon Grelsson tillbaka. Genom domböckerna vet vi att Jon Grelsson och Per Grelsson var två bröder från Kragom, Säbrå sn, som hade gift sig med varsin dotter på en gård i Nänsjö.²¹ Att dessa två systrar var döttrar till Seger Persson råder inget tvivel om. Av skattelängderna framgår att Jon Grelsson och Per Grelsson bägge var bönder på samma gård som Seger Persson. Dessutom nämns i mantalslängden 1641 bland sjukliga personer "Per Grelssons gamla och utlevade svärfolk i Nänsjö" och 1643 istället "Seger i Nänsjö med sin hustru ock gamla och sjukliga". Det visar att Per Grelssons gamla svärföräldrar rimligen är identiska med Seger och hustrun.

Från 1649 fanns åter tre bönder i byn sedan Jon Grelssons hemman delats mellan honom och brorsonen Erik Persson, vilket framgår av ett antal mål i domböckerna. I början av 1670-talet delades Jon Grelssons halva ytterligare en gång mellan hans söner Seger Jonsson och Johan Jonsson, varpå byn kom att bestå av fyra hemman. När gårdarna tilldelades nummer i början av 1700-talet

²¹ Se vidare familj 6 under familjetabellerna.

Den äldsta kartan som återfunnits över Näsby upprättades 1764 av lantmätaren Gerhard Edman i samband med att byn storskiftades. Vid den här tiden hade byn fem gårdar, vars tomter är utmärkta med numren 97–101. Grå områden är åkermark och gröna ängsmark. Den röda pricken visar varifrån den nytagna bilden över byn (se sid. 81) är tagen med kameran riktad ungefär mot nummer 86 till höger i kartans överkant (86 betecknar odugliga stenbackar). Kartan förvaras i Lantmäteriets arkiv i Gävle.

fick Seger Jonssons gård nr 3 och Johan Jonssons nr 4 medan Erik Perssons gård blev nr 1 (de innehades då av Sander Eriksson och Mats Håkansson samt Per Jakobsson).²²

²² Mantalslängder 1642–1820, Västernorrlands län, 1708, sid. 825.

Erik Staffanssons gård

Den tredje och minsta gården som tillkom 1557 brukades av Erik Staffansson och omfattade 5 1/2 seland. Som tidigare nämnts gör gårdens storlek det sannolikt att Erik Staffansson var måg till Olof Nilsson.

I kotalslängden 1579 har gården övertagits av Olof Eriksson, medan Erik Staffansson finns kvar som bonde i tiondelängderna ytterligare ett par år (1579–80). Efternamnet Eriksson visar att Olof Eriksson kan ha varit son till Erik Staffansson, men namnet Erik var så vanligt i trakten – nästan var åttonde man hette så på 1500-talet²³ – att detta inte går att slå fast med rimlig säkerhet. Olof Eriksson kan lika gärna vara måg eller någon annan släkting. Däremot verkar gården inte ha blivit såld, eftersom Erik Staffansson och Olof Eriksson då knappast skulle ha varit noterade omlott i ett par års tid.

Olof Eriksson blev kvar till 1602. Gården övertogs sedan av Hans Mårtensson som i sin tur lämnade över 1622 till Olof Hansson. Namnet Olof Hansson kan väl ses som ett indicium för att Hans Mårtensson var måg till Olof Eriksson, medan Olof Hanssons efternamn visar att han kan ha varit son till Hans Mårtensson. I detta fall är släktskapet av högre sannolikhet, eftersom namnet Hans var ovanligare än Erik; ungefär en av trettio hette Hans.²⁴ Olof Hansson efterträddes 1655 som bonde av Mårten Olofsson (född 1621, död 1698), som av namnet att döma kan vara son till Olof Hansson.

Källorna ger oss som synes inte tillräckligt med information för att det ska vara möjligt att på ett övertygande sätt slå fast dessa släktskap. Hela släktkedjan från Olof Nilsson till Mårten Olofsson förblir en obevisad hypotes av ringa värde. I familjetabellerna nedan har därför personerna som bebott denna gård inte tagits med.

Anrep, Hülphers och Tunæus

Som vi såg inledningsvis har släktforskare redan på 1700-talet kommit att intressera sig för den släktkrets som här kallas Nänjsjösläkten och som tydligen redan då ansågs speciell. När Hans Tunæus (1704–78) i sin prästkrönika biograferade kyrkoherden Nicolaus Jacobi Nenzelius i Ljustorp noterade han denne som född i Nänjsjö av bondeföräldrar – ”men af upstigande samt sidolinier, utgrenad af gammalt hederligt folk, thersammastädes”.²⁵ Det får väl tolkas som att Nenzelius släkt i Nänjsjö sågs som något mer än vanliga bönder.

²³ Fredriksson 1974, sid. 75.

²⁴ Fredriksson 1974, sid. 75.

²⁵ Tunæi prästkrönika, sid. 82.

Tre äldre släktforskare har lämnat intressanta uppgifter om Nänslösläkten; förutom kyrkoherden Hans Tunæus också direktören Abraham Hülphers (1734–98) och genealogen Gabriel Anrep (1821–1907).²⁶

Särskilt intressant är den tidigare nämnda härledningen för ätten Ehrenklo i Anreps ättartavlor. Häradshövdingen Erik Nentzel, född 1629 och adlad Ehrenklo, anges vara son till knapen Jonas Segersson, sonson till Seger Persson, sonsons son till Per Olofsson och sonsons sonson till Olof Nilsson, samtliga bosatta i Nänslö.²⁷ Som vi sett stämmer uppgifterna väl med skattelängderna bortsett från fadern Jonas Segersson, som i verkligheten motsvaras av en måg till Seger Persson vid namn Jon Grelsson. Anlinjen blir därmed inte Ehrenklos fäderne utan morfäderne. Att uppgifterna hos Anrep skulle vara hämtade från någon som läst skattelängderna, förefaller inte sannolikt. Sådan källforskning förekom knappast i äldre tider, inte bara därför att källmaterialet var svårtillgängligt utan nog också för att ingen hade insett att den kunde göras. Dessutom vet Anrep mer än skattelängderna: både Olof Nilssons och Seger Perssons hustrur är namngivna, men i samtida källor förekommer de inte.

Uppgifterna i Anreps ättartavlor förefaller alltså vara oberoende av skattelängderna, vilket innebär att de båda källorna kan sägas stödja varandra. I skattelängderna får vi svart på vitt att personerna har existerat och veta när de var verksamma och betalade skatt, medan Anreps ättartavlor uttryckligen anger de släktskap vi redan anat genom skattelängderna.

Gabriel Anrep nämner ytterligare en medlem av Nänslösläkten, nämligen Anna Sēgersdotter, gift med prästen Johannes Laurentii, som var "dotter af Knapen Seger Olofsson i Nensjö ... och Gertrud Ulf".²⁸ Som vi tidigare sett stämmer även dessa uppgifter med skattelängderna. Seger Olofsson var bekant också för Tunæus och Hülphers.

Trots att de äldre genealogierna i huvudsak visar sig pålitliga, finns ett egendomligt fel som går igen: Bröderna Jon Grelsson och Per Grelsson, bägge mågar till Seger Persson i Nänslö, har förvandlats till hans söner och förekommer upprepade gånger som Jon(as) Segersson och Per Segersson.²⁹

Hos Anrep uppträder Erik Ehrenklos far som "Jonas Segersson, Knapen i Nensjö". Hülphers nämner Ehrenklo med tillägget: "ni fallor fadren Jon Segersson i Ånger:d knape ifrån Nedensjö Gunmunrå" (del 2 sid. 130). På ett annat ställe (del 5, sid. 132) upptar Hülphers Jon Segersson som Ehrenklos

²⁶ Det kan finnas fler, jag har inte sökt överallt. Som vi ska se längre fram återgår Anreps uppgifter helt och hållet på Marks genealogier i Riddarhuset.

²⁷ Anrep, del I (1858), sid. 679.

²⁸ Anrep, del I (1858), sid. 352.

²⁹ Robert Stattin uppmärksammade detta fel redan på 1970-talet i sitt maskinskrivna manuskript *Nänslösläkten* (HLA).

far utan reservationen ”ni fallor” (latin: ”om jag inte misstar mig”). Tunæus uppger att kyrkoherden i Ramsele Segericus Petri Nenzelius var ”född i Gudmundrå og Nedansjö by af en hederlig knape Pär Segersson 162..”. Hülphers har samma uppgift.

Samma fel återkommer alltså hos Anrep, Hülphers och Tunæus. Det tyder på att de direkt eller indirekt har hämtat sina uppgifter från en och samma källa, en källa där felet finns.

Marks von Württemberg

I hopp om att kunna reda ut saken gjorde jag i april 2018 ett besök i Riddarhusets arkiv. Frågan var: Varifrån härrör egentligen Gabriel Anreps uppgifter om ätten Ehrenklos äldsta led?

Det är välbekant att Anrep byggde sin utgåva av adelns ättartavlor på redan existerande släktutredningar i Riddarhusets arkiv, sammanställda av justitierådet Nils Wilhelm Marks von Württemberg (1743–1817). Han var en hängiven genealog med stor arbetskaper och ett utpräglat sinne för ordning. Utifrån ett stort antal tryckta verk samt otryckt material i Riddarhusets arkiv upprättade han genealogier över alla introducerade adelsätter, såväl levande som utdöda. Det blev till slut 23 band som efter hans död övertogs av Riddarhuset.³⁰

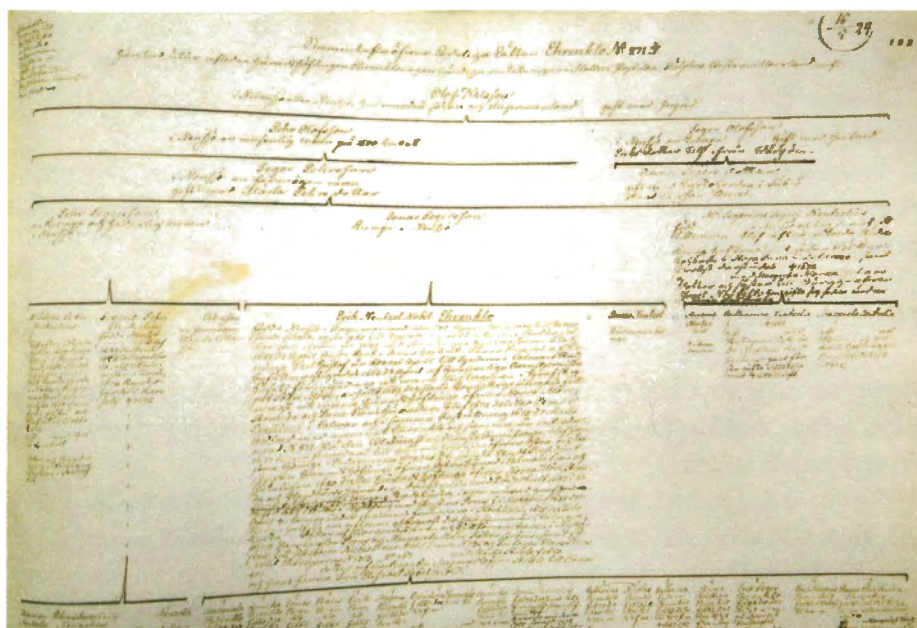
Marks var en föregångsman genom sin tämligen noggranna källredovisning. På så vis kan vi inte bara klarlägga hans arbetsmetoder utan också uppsöka hans uppgifters ursprung, som Folke Wernstedt påpekar i skriften *Riddarhusets stamtavlor*. Där förklaras också de förkortningar som Marks använde för sina källor.³¹

Det var förstås med viss spänning som volymen med ätten Ehrenklo öppnades. Det gick snabbt att konstatera att Anreps uppgifter om Nänsläktens ursprung nästan ordagrant hämtats från Marks. I marginalen fanns också källorna noterade; ”Familjehandl.” stod det bland annat. Wernstedt uppger att Marks ibland var i kontakt med de olika släkterna för att få tillgång till familjedokument. Så har tydligen skett för Ehrenklo, som visserligen var utdöd, men levde vidare på spinnsidan i en yngre ätt, von Ehrenclou. Vad slags urkund det rörde sig om framgår av första raden: ”Stamtafla öfwer Adelige Ätten Ehrenklo N:o 871 † Hämtad utur afledne Häradshöfdingen Ehrenklos egenhändiga anteckningar i Molleris Postilla, Hülphers Beskr om Norrland m:fl:”

Häradshövding Ehrenklos egenhändiga anteckningar! Alltså mannen som adlades och var född redan 1629 i Nänslö. ”Molleris Postilla” var en religiös bok

³⁰ Hildebrand 1961, sid. 110 f.

³¹ Wernstedt 1946, sid. 8 ff.

Nils Wilhelm Marks von Würtensbergs genealogi över ätten Ehrenklo i Riddarhusets arkiv. Längst upp under översta raden läser vi att stamtavlan är hämtad utur avlidne häradshövdingen Ehrenklos egenhändige anteckningar i Molleri postilla. I övre vänstra hörnet finns noteringar om vilka övriga källor Marks använt för att sammanställa släkttavlan.

av tysken Martin Mollerus (1547–1606) som utkom i svensk översättning flera gånger under 1600-talet. Tydligen använde Ehrenklo sitt exemplar för noteringar om släkten.

Att boken fortfarande skulle finnas i behåll, är nog att hoppas på för mycket. Men nu förstår vi varifrån Anreps uppgifter om Nänslösläktens ursprung härrör: från ett barnbarn till länsmannen Seger Persson i Nänslö. Det förklarar att de är så korrekta; släktanteckningarna är om inte samtida så i alla fall gjorda väldigt nära i tiden.

Men detta gör också det största frågetecknet ännu större. Varför omnämns Seger Perssons mågar Per Grelsson och Jon Grelsson felaktigt som hans söner? Erik Ehrenklo måste ju ha vetat att Seger Persson var hans morfar och inte hans farfar. En möjlighet är att Marks inte själv har läst anteckningarna i postillan utan att dessa har bevarats i en eller flera avskrifter (som också använts av Tunæus och Hülphers). Och att den som först gjorde avskriften missuppfattade uppgifterna i postillan och gjorde mågarna till söner. Men förklaringen kan lika gärna vara någon annan.

Hur som helst, felet är mer egendomligt än avgörande. Tack vare domböckerna vet vi hur det rätteligen förhöll sig samtidigt som Nänjösläktens äldsta led är så grundligt styrkta genom skattelängderna att det inte råder någon tvekan om släktskapen.

Nu återstår bara en sammanfattning i tabellform, från 1500-talet till slutet av 1600-talet. De uppgifter som hämtats ur rättegångsprotokollen redovisas här.

Familjetabeller

Familj 1

Olof Nilsson, nämnd 1546–68 som bonde i Nänjö och senare i Strömnäs, Gudmundrå sn (Ångermanland). Gift med *Ingrid*.³²

Olof Nilsson omtalas i skattelängderna 1546–56 som ensam bonde³³ i Nänjö på en gård om 27 1/2 seland och 1557–68 som bonde på ett hemman om 10 1/2 seland i Strömnäs. Åren 1563–68 upptas han också som innehavare av ett hemman i Nänjö, som sonen Seger Olofsson och dennes änka innehaft 1557–62.

Barn:³⁴

Seger Olofsson, död ca 1560, se familj 2.

Per Olofsson, nämnd 1557–1602, se familj 3.

Familj 2

Seger Olofsson (son till Olof Nilsson, familj 1), död ca 1560, bonde i Nänjö. Gift med *Gertrud*.

Marks nämner honom som "Seger Olofsson i Nensjö en knape. Gift med Gertrud Eriksdotter Ulf ifrån Wargön" samt son till Olof Nilsson och far till Anna Segersdotter.³⁵ Uppgifterna stöds av skattelängderna (se vidare avsnittet "Seger Olofssons gård") och andra källor. I en räkenskapsbok som tillhört Anna Segersdotters son Kristoffer Hansson Zynth, bevarad i Uppsala universitetsbibliotek, nämner sonen sina föräldrar (modern bara med förnamn) liksom sin

³² Marks, Riddarhuset. Hennes namn har inte påträffats i samtida källmaterial.

³³ Bortsett från åren 1551 och 1556, då han är skriven på gården tillsammans med Lasse Nilsson respektive Pål Andersson. Det är oklart vilka dessa är. År 1550 nämns bönderna Mårten Olsson och Olof Olsson, men detta år är namnen ofta fel skrivna.

³⁴ Att Seger och Per är söner bygger på skattelängderna och Marks, Riddarhuset. Olof Nilsson kan vidare antas ha haft en dotter som var gift med Erik Staffansson i Nänjö samt en son Nils Olofsson, som övertog hemmanet i Strömnäs (se vidare inledningen).

³⁵ Marks, Riddarhuset. Uppgifterna återgår sannolikt på släktanteckningar gjorda av Erik Ehrenklo på 1600-talet (se huvudtexten).

mormor "hustru Gertrud i Nätra", som 1635 var avliden.³⁶ Det tyder på att Seger Olofssons änka Gertrud efter makens död flyttade till Nätra, en socken några mil längre norrut utmed kusten. Modern Anna Segersdotter finns omtalad med sitt fullständiga namn i en något svårläst kvittens, daterad 1 februari 1603 (*Sigredzdotter*, *Sigerdzdotter* eller möjligen *Sigridzdotter*).³⁷ Primärkällorna stödjer alltså de släktskap som Marks redovisar.³⁸

Dotter (inga andra barn är kända³⁹):

Anna Segersdotter, död 3 juni 1632 i Helgum, Säbrå sn. Gift 1:o med Johannes Laurentii, född 1548 i Säbrå, död sannolikt 1603, kyrkoherde i Säbrå.⁴⁰ Gift 2:o 1608 med Olaus Martini, kyrkoherde i Nordingrå och prost.⁴¹ Anna Segersdotter hade flera barn, bland dem Margareta Hansdotter (1594–1657), för eftervärlden mer känd som Stormor i Dalom, gift 1610 med Elaus Terserus (1554–1617) och 1618 med Uno Troilus (1586–1664), bägge kyrkoherdar i Leksand, Dalarna.⁴²

Familj 3

Per Olofsson (son till Olof Nilsson, familj 1), nämnd 1557–1602, bonde i Nänsjö.

När enstaka hemmanet Nänsjö 1557 delades i tre delar, blev Per Olofsson bonde på ett av de nya hemmanen. Enligt årliga räntan 1559 och 1560

³⁶ Söderhielm 1952, sid. 63.

³⁷ Åh 1603:2, sid. 84.

³⁸ Däremot kan inte mormoderns efternamn Eriksdotter Ulf och att hon kom från Vargön verifieras. En mindre ö Vargön finns i Ångermanälven några kilometer söder om Nänsjö (i Nora socken), men den har inte varit bebodd. Större öar med namnet finns långt bort, vid Göteborg och Piteå, men de avses knappast, inte heller orten Vargön vid Vänersborg. Ett alternativ är att Vargön syftar på Ulvön i Nätra, en relativt stor ö utanför kusten som redan på 1530-talet hade tre bönder; tillnamnet Ulf skulle då syfta på hembyn. I så fall beror väl det felaktiga namnet Vargön hos Marks på någon sorts missuppfattning (varg = ulv). Skattelängderna ger dock inget stöd åt tanken. Bönderna på Ulvön hette på 1540-talet Helge Vilkenisson, Tol Sibbjörnsson och Une Unesson (inte Erik eller Eriksson). – Vidare kan uppgiften att Seger Olofsson var "knappe" (lågfrälse) inte bekräftas i samtida källor. I skattelängderna upptas Nänsjö som ett vanligt skattehemman.

³⁹ I 1569 års kotalslängd omtalas en Nils Segersson i Nänsjö, möjligen ytterligare ett barn. Ingenting mer är känt om honom.

⁴⁰ Bygdén, del IV (1926), sid. 95 f. Bygdén anger att Johannes Laurentii avled tredjedag påsk (26 april 1603), vilket inte kan stämma eftersom han omtalas som död i en kvittens daterad Säbrå den 1 februari 1603 (Åh 1603:2, sid. 84). Vidare anges Johannes Laurentii på åtskilliga ställen i litteraturen också ha varit gift med en Kerstin Zynthia. Ingenting tyder på att uppgiften är korrekt. Folke Wernstedt (1953, sid. 222 ff) visade redan 1953 att Johannes barn var helsyskon och att deras mor hette Anna.

⁴¹ Bygdén, del II (1923), sid. 319 f.

⁴² Ekström 1971, sid. 219 f och 873 f.

var gården den mellersta i storlek (taxerad till 8 seland), men att döma av senare skattelängder byns största. Sannolikt hade Per Olofssons gård under 1560-talet gjorts större på bekostnad av den gård som brodern Seger Olofsson tidigare innehåft (den största 1560). Vid tinget den 20 juni 1567 dömdes Per Olofsson till 3 mark i böter "för åkomma" och 1599 till 9 mark i böter för att ha skuffat en annan bonde.⁴³

Barn:⁴⁴

Nils Persson. I tiondelängden 1603 finns en Nils Persson noterad som bonde på den gård i Nänsjö som tidigare innehåfts av Per Olofsson och senare av Seger Persson.⁴⁵

Seger Persson, nämnd 1604–43, se familj 4.

Familj 4

Seger Persson (son till Per Olofsson, familj 3), nämnd 1604–43, bonde i Nänsjö och länsman⁴⁶. Gift med *Märta Persdotter*.⁴⁷

Seger Persson omtalas som innehavare av ett hemman i Nänsjö från 1604 och ännu 1627. Han och hustrun var 1643 fortfarande i livet, gamla och sjukliga, enligt mantalslängden.

Barn:⁴⁸

Segericus Segerici Nenzelius, född 1600, se familj 5.

Anna Segersdotter, död 1670, gift med Jon Grelsson, se familj 6.

NN Segersdotter, gift med Per Grelsson, se familj 7.

⁴³ Åh 1567:10, sid. 87v; Åh 1599:2, opag.

⁴⁴ Att Seger Persson är son här bygger på skattelängderna och Marks, Riddarhuset, medan Nils Persson förmodas vara en son därför att han var skriven för samma gård som fadern och brodern och hade fadersnamnet Persson.

⁴⁵ Det hade varit lätt att avfärda Nils Persson som en felskrivning för Seger Persson om det inte vore för en uppgift i saköreslängden 1599 att Nils Persson i Nänsjö blivit dömd till 40 mark i böter "för vitesmål". Så uppenbarligen fanns kring sekelskiftet 1600 en Nils Persson i byn. Något mer om honom är inte känt.

⁴⁶ Omtalas från 1609 som länsman, ett uppdrag han innehade ännu 1616 (men inte 1617). Åh 1609:4, skjutsfärdsantalet, sid. 64; Älvsborgs lösen 1613, volym 51 (1613–20, opag).

⁴⁷ Marks, Riddarhuset. Hennes namn har inte påträffats i samtida källmaterial. Hon kan antas vara identisk med den hustru till Seger Persson, som finns omnämnd (utan namn) i 1643 års mantalslängd.

⁴⁸ Döttrarnas ursprung framgår av SÅd, HLA, A1a:1, sid. 146, 22 november 1678 § 14, som visar att bröderna Jon Grelsson och Per Grelsson var gifta med varsin syster som var arvingar till gården i Nänsjö. Detta tillsammans med uppgiften i 1641 och 1643 års mantalslängder att Seger Persson och hustrun bodde som gamla svärföräldrar hos Per Grelsson (se huvudtexten), klargör döttrarnas ursprung. Vad sonen Segericus ursprung bygger på framgår under honom (familj 5).

Familj 5

Segericus Segerici Nenzelius (son till Seger Persson, familj 4), född 1600 i Nänsjö, död 16 juli 1638 i Stora Tuna sn, Dalarna. Kyrkoherde i Stora Tuna.⁴⁹

Marks anger att Nenzelius var son till Seger Persson i Nänsjö och ”tog deraf sitt tillnamn”.⁵⁰ Detta styrks av samtida källor: Vid tinget i Gudmundrå 1671 uppbjöd Jakob Persson i Nänsjö andra gången hus och jord i Nänsjö som han köpt av salig magister Segers mågar och arvingar, Jöns Mattsson och Måns Jönsson vid Stora Kopparberget.⁵¹ Uppgiften visar att Nenzelius hade ägt jord i Nänsjö som ärvts av hans döttrar och sålts till deras kusin Jakob Persson, bonde i byn.

Barn:⁵²

Katarina Nenzelia, död 1662 i Hedemora sn. Gift 1644 i Stora Tuna sn med Nicolaus Rudbeckius (1622–76), biskop i Västerås.

Margareta Nenzelia, död 1691 i Stora Tuna sn. Gift med kornetten Måns Jönsson Aspgren, död 1685 i Stora Tuna sn.

Maria Nenzelia, född 1638 i Stora Tuna sn, död 1703 i Järstorp sn, Småland. Gift 1655 i Stora Tuna med Paul Rudbeck, adlad Rudebeck, död 1687 i Järstorp.

Elisabet Nenzelia, född 1639 i Stora Tuna sn, död 1689 i Aspeboda sn. Gift 1:o med Jöns Mattsson (död ca 1668), länsman och gästgivare i Strand, Vika sn. Gift 2:o 1671 med Andreas Wallenius (1638–90), komminister i Aspeboda.

Familj 6

Anna Segersdotter (dotter till Seger Persson, familj 4), död 1670 i Nänsjö.⁵³ Gift med *Jon Grelsson*, född ca 1590, död ca 1671 i Nänsjö, bonde där och i Kragom, Säbrå sn.

Anna Segersdotter och hennes till namnet okända syster gifte sig med två bröder från Kragom, Säbrå sn, Jon och Per Grelssöner (se familj 7). Detta framgår av domböckerna, tydligast av ett protokoll från tinget i Gudmundrå

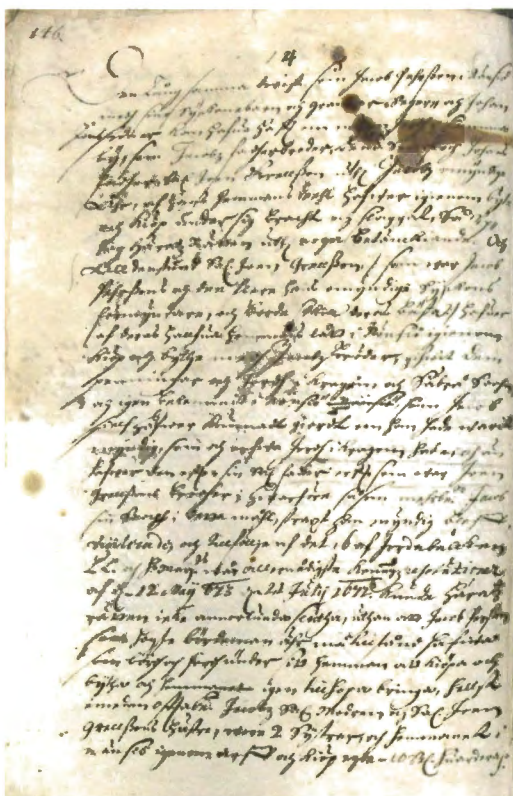
⁴⁹ Utförligare om honom och hans familj i Ekström 1971, sid. 850 f.

⁵⁰ Marks, Riddarhuset.

⁵¹ SÅd, HLA, A1a:1, sid. 34, 15 mars 1671 § 9. Saken berörs vid flera ting, exempelvis också 14 juni 1675 § 18 (A1a:2a, sid. 76 f).

⁵² Ekström 1971, sid. 851. Marks, Riddarhuset, upptar dessutom en son Seger Nenzelius, död i barndomen. Efterkommande till barnen redovisas inte här.

⁵³ Åd, HLA, A1a:5, sid. 74, 8 juli 1651 § 3; SÅd, HLA, A1a:1, sid. 35, 15 mars 1671 § 14. Hustru Anna, Jon Grelssons i Nänsjö, omtalas 1651 som moster till Erik Persson i Nänsjö. Hon besöktes i januari 1670 av prästen som gav henne nattvarden kort innan hon dog.

I 1600-talets domböcker återfinns åtskilliga mål som berör Nänjsjösläkten. Här ses ett av de viktigare, i domboken för tinget i Gudmundrå tingslag den 22 november 1678, en segdragen tvist mellan bonden Jakob Persson på en av gårdarna i Nänjsjö och hans syskonbarn (= kusiner) och grannar Seger och Johan Jonssöner, söner till salig Jon Grelsson. På de sista raderna sägs att Jakob Perssons moder och Jon Grelssons hustru var systrar och att de genom arv och köp ägde hemmanet i Nänjsjö, 10 seland vardera. Foto: ArkivDigital.

den 22 november 1678,⁵⁴ som också upplyser att systrarna hade kommit i besittning av hemmanet i Nänjsjö genom arv och köp och att de ägde 10 seland vardera. Systrarna och deras makar övertog deras respektive hemgårdar och brukade dem växelvis: Jon Grelsson var skriven för gården i Nänjsjö 1623, 1629 och 1631, varefter den övertogs av brodern Per medan Jon istället var bonde på hemgården i Kragom 1632–41 för att sedan flytta tillbaka till Nänjsjö medan brodern Per återvände till Kragom. Anledningen till denna beslutsvända är obekant, i domböckerna finns ingenting som förklarar flyttningarna.

Vid landstinget i Nordingrå den 26 april 1648 hände någonting som upprörde Jon Grelsson och hans hustru. Tyvärr vet vi inte vad eftersom protokollet inte har återfunnits. Men det var en tvist mellan dem och Jon Grelssons brorson Erik Persson och hans syskon (som också var hustruns systems barn). Den gällde sannolikt besittningen av gården i Nänjsjö för vid samma tid delades gården mellan Jon Grelsson och Erik Persson.⁵⁵ Någon grannsämja kom inte att råda mellan de två gårdarna. Det gick så långt att Erik Persson vid tinget 1651

⁵⁴ SÅd, HLA, A1a:2a, sid. 146, 22 november 1678 § 14.

⁵⁵ Åd, HLA, A1a:3, sid. 19, 31 maj 1648 § 6.

dömdes till böter för att han slagit sin moster, Jon Grelssons hustru Anna, så illa att hennes revben knäcktes och armen förblev lam.⁵⁶

Barn:⁵⁷

Seger Jonsson, född 1620, död 1696, se familj 8.

Johan Jonsson. Han övertog i början av 1660-talet hemgården i Nänsjö efter fadern och delade i början av 1670-talet hemmanet mellan sig och brodern Seger Jonsson på så sätt att Johan behöll gamla gården och Seger byggde en ny.⁵⁸ Johan Jonsson omtalas sista gången i domboken 1686. I mantalslängden 1687 upptas istället en Mats Håkansson på hans gård. Johan Jonsson var gift med en syster till Olof Persson och Per Persson i Skärted, Gudmundrå sn.⁵⁹

Erik Nentzel, född 10 april 1629 i Nänsjö, drunknad 1687, häradshövding i Småland och 1675 adlad *Ehrenklo*.⁶⁰

Petrus Jonæ Nenzelius, död 1674, lektor i Härnösand och 1658–61 kyrkoherde i Nora, Ångermanland. Vid tinget i Gudmundrå den 8 juli 1651 företrädde han fadern Jon Grelsson, som då låg sjuk, i en tvist med dennes brorson och granne Erik Persson. Året därpå förde han sin avlidne morbror Segericus Nenzelius barns talan inför tinget. Från omkring 1665 brukade han faderns gård i Kragom, Säbrå sn, som han dock avsåg sig vid tinget 1670 till förmån för brodern Johan Jonsson (som dock aldrig flyttade dit).⁶¹

⁵⁶ Åd, HLA, AIa:5, sid. 74, 8 juli 1651 § 3.

⁵⁷ Att Seger och Johan är barn framgår av NÅd, HLA, AIa:1, sid. 132, 7 december 1670 § 13. Hur de övriga barnen har kunnat knytas till Jon Grelsson framgår av källorna som redovisas för dem. Marks, Riddarhuset, upptar också en son Jonas Nentzel, rådman i Kalmar. Tillförlitligheten av denna uppgift har inte undersökts. Vidare omtalas i domböckerna 1653 och 1672 (Åd, HLA, AIa:6, sid. 51, 27 juni 1653 § 3, och SÅd, HLA, AIa:1, sid. 59, 20 maj 1672 § 15) en "svåger" Per Larsson i Å, vilken sannolikt var gift med en dotter till Jon Grelsson.

⁵⁸ NÅd, HLA, AIa:1, sid. 132, 7 december 1670 § 13; SÅd, HLA, AIa:1, sid. 36, 15 mars 1671 § 15.

⁵⁹ SÅd, HLA, AIa:4, sid. 124, 5 mars 1686 § 8.

⁶⁰ Han har inte påträffats i det ångermanländska källmaterialet. I Marks genealogier, Riddarhuset, uppges han vara född den 10 april 1629 i Nänsjö och son till Jon Segersson i Nänsjö, sonson till Seger Persson, sonsonson till Per Olofsson och sonsons sonson till Olof Nilsson, uppgifter som kan antas härröra från Erik Ehrenklo (se vidare avsnittet "Marks von Württemberg"). Men som vi sett har någon Jon Segersson inte funnits i Nänsjö. Fadern måste istället vara identisk med Jon Grelsson, som var måg till Seger Persson. Om Erik Ehrenklo och hans familj, se vidare Elgenstierna, del II (1926), sid. 446.

⁶¹ Åd, HLA, AIa:5, sid. 74, 8 juli 1651 § 3; samma volym sid. 54, 9 juli 1652 § 16; NÅd, HLA, AIa:1, sid. 132, 7 december 1670 § 13; SÅd, HLA, AIa:1, sid. 36, 15 mars 1671 § 15. För mer uppgifter om Nenzelius och hans familj, se Bygdén, del II (1923), sid. 294, och Szabad 2001, sid. 217. – Marks, Riddarhuset, upptar honom felaktigt som bror till Segericus Petri Nenzelius (de var rätteligen dubbelkusiner) och anger att han var gift med Brita Lundell, dotter till kyrkoherden Nicolaus Martini i Skellefteå. Men Bygdén (III:304) känner inte till någon sådan dotter och Szabad (2001, sid. 217) anger Nenzelius som gift med Brita Nilsson, dotter till faktorn Nils Tomasson i Söderhamn.

Margareta Jonsdotter. Hon var 1686 änka efter Henrik Persson i Skärted, Gudmundrå sn, och deras barn var delägare i faderns hemgård, vilken innehades av Henriks bröder Olof Persson och Per Persson.⁶²

Barbro Jonsdotter. Hon var enligt domboken 1671 gift och bosatt i Jättesta, Gudmundrå sn.⁶³

Familj 7

NN Segersdotter (dotter till Seger Persson, familj 4). Gift med *Per Grelsson*, död ca 1643 i Kragom, Säbrå sn, bonde i Nänsjö och Kragom, Säbrå sn.

Bröderna Per Grelsson och Jon Grelsson från Kragom, Säbrå sn, gifta med varsin dotter till Seger Persson i Nänsjö (se familj 6), var sannolikt söner till Grels Persson, omnämnd 1590–1621 som bonde i Kragom. Per Grelsson övertog dennes gård, medan brodern Jon blev bonde på svärfaderns gård i Nänsjö, men av obekant anledning bytte bröderna gårdar omkring 1632 för att omkring 1641 byta tillbaka. Per Grelsson återfinns i Kragom i skattelängderna 1642–43, varefter gården innehades av en änka Dordi i några år.⁶⁴ Sedan går det inte att i skattelängderna säkert utläsa vad som hände med gården.

Barn:

Erik Persson. Han blev omkring 1648 bonde på en del av den gård i Nänsjö som farbrodern Jon Grelsson innehade (se farbrodern) och nämns som bonde i Nänsjö sista gången i 1660 års mantalslängd. Gården övertogs sedan av yngre brodern Jakob Persson. Erik Perssons hustru hette Kerstin.⁶⁵

Johan Persson, nämnd 1655–92 som bonde i Kragom (på sedermera Kragom nr 2), Säbrå sn. Han ärvde jord i Nänsjö efter modern som han bytte med farbrodern Jon Grelsson i Nänsjö mot jord i Kragom, men bytet klandrades av brodern Erik Persson i Nänsjö vid tinget den 20 juli 1655.⁶⁶ Johan Persson nämns också vid tinget 1679 angående ett jordbyte som han gjort med brodern Jakob Persson i Nänsjö.⁶⁷

⁶² SÅd, HLA, AIa:4, sid. 124, 5 mars 1686 § 8, och sid. 130, § 21. I det första målet framgår att Henrik Persson och Johan Jonsson "hade hwars annars syster", det vill säga Johan var gift med Henriks syster och Henrik med Johans syster.

⁶³ SÅd, HLA, AIa:1, sid. 35, 15 mars 1671 § 14. Hennes make torde vara den Nils Eriksson i Jättesta som något tidigare hade friat till Jon Grelssons dotter, enligt samma mål.

⁶⁴ Hon torde vara Per Grelssons änka. Om hon också är identisk med Seger Perssons dotter eller om Per Grelsson hade gift om sig, framgår inte av de källor som gåtts igenom.

⁶⁵ Åd, HLA, AIa:5, sid. 74, 8 juli 1651 § 3.

⁶⁶ Åd, HLA, AIa:7, sid. 91, 20 juli 1655 § 25.

⁶⁷ SÅd, HLA, AIa:2a, sid. 87, 2 maj 1679 § 11.

*Segericus Petri*⁶⁸ *Nenzelius*, kyrkoherde i Ramsele.⁶⁹ Vid tinget i Gudmundrå 1651 uppbjöd Jon Grelsson i Nänsjö den jord i byn som han hade bytt till sig av sin brorson Seger Persson och dennes systers man Erik Jonsson i Själand, Säbrå sn, mot jord i Kragom, Säbrå sn.⁷⁰ Detta visar att Jon Grelssons bror Per Grelsson hade en son vid namn Seger, vilken rimligen är identisk med kyrkoherden i Ramsele, *Segericus Petri Nenzelius*, som enligt Tunæus var född i Gudmundrå och son till en "hederlig knape Per Segersson i Nedansjö" och enligt Marks var född i Nänsjö och son till Per Segersson, "en knape och hederlig man".⁷¹

NN Persdotter, gift med Erik Jonsson i Själand, Säbrå sn. Han bytte sin hustrus arvejord i Nänsjö mot jord i Kragom, Säbrå sn (se hustruns bror *Segericus*).

Jon Persson, omtalad som död vid tinget den 8 juli 1651. Han hade varit skyldig sin farbroder Jon Grelsson pengar, varför denne som pant erhöll 1/2 seland i Nänsjö och 1/2 seland i Kragom av Jon Perssons arvejord. Panten löstes i början av 1670-talet av yngre brodern Jakob Persson.⁷²

Israel Persson. Han sålde hus och jord i Nänsjö till brodern Jakob Persson, som vid tinget den 24 oktober 1672 lät uppbjuda den första gången. Jorden hade Israel helt säkert ärvt efter modern.⁷³

Jakob Persson, född 1640, död 1708 (begravd 9 februari) i Nänsjö. Han övertog i början av 1660-talet den gård i Nänsjö (sedermera nr 1) som tidigare hade innehafts av äldre brodern Erik Persson och brukade den till sin död.⁷⁴

Familj 8

Seger Jonsson (son till Anna Segersdotter, familj 6), född 1620, död 1696 i Nänsjö och begravd 26 april norr om klockstapeln, 76 år och 3 månader gammal.

⁶⁸ Att hans fadersnamn verkligen var Petri (Persson) framgår av flera mantalslängder som han undertecknar, exempelvis 1683 (Mantalslängder 1642–1820, Västernorrlands län, 1683, sid. 564).

⁶⁹ För mer uppgifter om honom, se Bygdén, del III (1925), sid. 133. I Marks, Riddarhuset, upptas en dotter till *Segericus Petri Nenzelius* som Bygdén inte omnämner: Anna Nenzelia, gift med rector scholæ i Piteå Nicolaus Martini Norman, död 1693. Om denna uppgift är korrekt har inte undersökts.

⁷⁰ Åd, HLA, A1a:5, sid. 75, 8 juli 1651 § 4.

⁷¹ Tunæi prästkrönika, sid. 292; Marks, Riddarhuset. Ingenting i källmaterialet styrker uppgiften att fadern Per Grelsson var knape (lågfrälse).

⁷² Åd, HLA, A1a:5, sid. 75, 8 juli 1651 § 4; SÅd, HLA, A1a:1, sid. 81, 27 oktober 1671 § 3.

⁷³ SÅd, HLA, A1a:1, sid. 86, 24 oktober 1672 § 10. Se också A1a:2a, sid. 76 f, 14 juni 1675 § 18.

⁷⁴ Jakob Persson utökade gårdens areal genom köp från släktingar (SÅd, HLA, A1a:2a, sid. 76, 14 juni 1675 § 18). Där framgår indirekt att han var son till Per Grelsson. Jakob Perssons efterkommande har inte efterforskats, men två söner förefaller vara Per Jakobsson, som omkring 1708 tog över gården i Nänsjö, och Nicolaus Jacobi Nenzelius, född omkring 1678, död 1743, kyrkoherde i Ljustorp, som upptas utan namngivna föräldrar i Bygdéns herdaminne (II:103 f).

Släktöversikt

Olof Nilsson, nämnd 1546–68, Nänsjö, senare Strömnäs, Gudmundrå sn, g m Ingrid (Familj 1)

Seger Olofsson, † ca 1560, Nänsjö, g m Gertrud (Familj 2)

Per Olofsson, nämnd 1557–1602, Nänsjö (Familj 3)

Anna Segersdotter † 1632
g 1:o m Johannes Laurentii, f 1548 † sannolikt 1603
kyrkoherde i Säbrå
g 2:o 1608 m Olaus Martini, kyrkoherde i Nordingrå

Nils Persson
nämnd 1603
Nänsjö

Sege Persson
nämnd 1604–43
länsman, Nänsjö

bland barnen:
Margareta
Hansdotter
f 1594 † 1657
("Stormor i Dalom")

Sege ricus Sege ricus Nenzelius
f 1600 † 1638
kyrkoherde i Stora Tuna
(Familj 5)

Anna Segersdotter
† 1670
g m Jon Grelsson
f ca 1590 † ca 1671
Nänsjö (Familj 6)

NN Segersdotter
g m Per Grelsson
† ca 1643
Nänsjö och Kragom, Säbrå sn
(Familj 7)

Katarina Nenzelia † 1662 g m Nicolaus Rudbeckius biskop i Västerås	Margareta Nenzelia † 1691 g m Måns Jönsson Aspegren, Stora Tuna sn	Maria Nenzelia f 1638 † 1703 g m Paul Rudebeck, Järstorp sn, Småland	Elisabet Nenzelia f 1639 † 1689 g 1:o m Jöns Mattsson g 2:o m Andreas Wallenius
--	--	--	---

Erik Persson nämnd –1660 Nänsjö g m Kerstin	Johan Persson nämnd 1655–92 Kragom	Sege ricus Petri Nenzelius kyrkoherde i Ramsele	NN Persdotter g m Erik Jons- son, Själand, Säbrå sn	Jon Persson † senast 1651	Israel Persson sålde hus och jord i Nänsjö 1672	Jakob Persson f 1640 † 1708 Nänsjö
--	---	--	--	------------------------------------	--	--

Sege Jonsson
f 1620 † 1696
Nänsjö
g m Brita
Nilsdotter
(Familj 8)

Johan Jonsson
nämnd –1686
g m NN
Persdotter

Erik Ehrenklo
f 1629 † 1687
häradshövding
i Småland

Petrus Jonæ Nenzelius
† 1674
lektor i Härnösand,
senare kyrkoherde i
Nora, Ångermanland

Margareta Jonsdotter
levde 1686, änka efter
Henrik Persson i
Skärtinge, Gudmundrå sn

Barbro Jonsdotter
g senast 1671
i Jättesta,
Gudmundrå sn

Märta Segersdotter
† 1730
g 1689 m Zackris Persson
f 1654 † 1732, nämndeman,
Bölen, Ramsele sn

Anna Segersdotter
† 1740
g m Olof Persson
f 1659 † 1735
Galagök, Dals sn

Brita Segersdotter
f 1659 † 1723
g 1693 m Daniel Eriksson
† 1733
Hällsjö, Dals sn

Karin Segersdotter
f 1664 † 1743
g 1693 m Sander Eriksson
f 1669 † 1747
Nänsjö

Nämndeman och bonde i Nänsjö. Gift med *Brita Nilsson*, född 1626, död 1710 (begravd 2 oktober) i Nänsjö.⁷⁵

Barn:⁷⁶

Märta Segersdotter, död 1730 i Bölen, Ramsele sn. Gift 1689 i Gudmundrå sn med Zackris Persson (1654–1732), nämndeman och bonde i Bölen. Makarna hade inga barn. Gården övertogs av system Britas dotter Brita Danielsdotter (1699–1772) som var gift med Zackris Perssons brorson Per Pålsson (1695–1777).⁷⁷

Anna Segersdotter, död 1740 i Galagök, Dal sn. Gift med Olof Persson (1659–1735), bonde i Galagök.

Brita Segersdotter, född 1659 i Nänsjö, död 1723 i Hällsjö, Dal sn. Gift 1693 i Gudmundrå sn med Daniel Eriksson, död 1733, bonde i Hällsjö. Makarna hade två barn som blev vuxna: Erik Danielsson som tog över hemgården och Brita Danielsdotter som tog över mostern Märta Segersdotters gård.

Karin Segersdotter, född 1664 i Nänsjö, död där 1743. Gift 1693 i Gudmundrå sn med Sander Eriksson (1669–1747), bonde i Nänsjö.

Källor, litteratur och förkortningar

De otryckta källorna redovisas under de arkivinstitutioner där handlingarna förvaras. Dessutom anges ifall de finns tillgängliga digitalt hos ArkivDigital (www.arkivdigital.se) eller Riksarkivets Digitala forskarsalen (sok.riksarkivet.se/digitalaforskarsalen).

Otryckta källor

Riksarkivet (RA)

Boskaps- m fl längder 1620–1640, Norrland > Digitala forskarsalen.

Gärder och hjälper 1535, se Skogsjö 1986.

Landskapshandlingar. Ångermanlands handlingar. 1541–1629. > Digitala forskarsalen.

⁷⁵ Nämnas i dödboken som Seger Jons änka. Namnet Brita Nilsson är hämtat från Stattin, Nensjö-släkten, HLA. Stattin uppger (sid. 2) att Seger Jonsson på något sätt blev ägare av Galagök nr 3 i Dals socken och att hans hustru Brita Nilsson möjligen var dotter till bonden i Galagök och nämndemannen Nils Eriksson. Vad dessa uppgifter bygger på framgår inte.

⁷⁶ Barnskaran framgår av Ramsele tingslags dombok 30 oktober 1733 (SÅd, HLA, A1a:19, sid. 1126 ff). Uppgifter om barnen och deras makar har också hämtats ur kyrkböckerna (de redovisas här bara summariskt).

⁷⁷ Skogsjö 1982, sid. 31 f.

Länsräkenskaper 1631–1820: Norrlands län 1631–1641. > En del längder tillgängliga via ArkivDigital.

Länsräkenskaper 1631–1820: Västernorrlands län 1642–1820.

Mantalslängder 1642–1820: Västernorrlands län 1642–1820. > Digitala forskarsalen.

Åh, se Landskapshandlingar. Ångermanlands handlingar.

Älvsborgs lösen 1571, volym 21. Norrland, Finland och hela landet. > Digitala forskarsalen.

Älvsborgs lösen 1613, volym 51–55 (opaginerade). Norrland, ordinarie uppbörd, mantalslängder. > Digitala forskarsalen.

Landsarkivet i Härnösand (HLA)

Stattin, Robert: Nensjö-slakter. Manuskriptsamlingen (I.D. 1736/1975).

NÅd = Norra Ångermanlands domsaga. > ArkivDigital.

SÅd = Södra Ångermanlands domsaga. > ArkivDigital.

Tunæi prästkrönika, Högre allmänna läroverkets i Härnösand handskriftsamling, volym 95 (sammanställd av kyrkoherden i Grundsunda, Hans Jonæ Tunæus, född 1704, död 1778). > Digitala forskarsalen.

Åd = Ångermanlands domsaga. > ArkivDigital.

Riddarhuset

Marks genealogier (sammanställda av justitierådet Nils Wilhelm Marks von Würtemberg, född 1743, död 1817), del 2, pag. 193: Ehrenklo. – Rygg-titel: "N.W. Marks von Würtemberg. Konzeptgenealogier. Döda ätter. (Omkring 1800)."

Västerås stadsbibliotek

Hülphers genealogier (sammanställda av direktören Abraham Hülphers, född 1734, död 1798). > Tidigare tillgängliga via Västerås stadsbiblioteks webbsida, men håller på att flyttas till Alvin, plattform för digitala samlingar och digitaliserat kulturarv (<http://www.alvin-portal.org>).

Tryckta källor och litteratur

Anrep, Gabriel 1858–64: *Svenska adelns ättar-taflor*. 1–4. Stockholm.

Bygdén, Leonard 1923–26: *Hernösands stifts herdaminne*. Uppsala.

Ekström, Gunnar 1971: *Västerås stifts herdaminne*. II:1. 1600-talet. Västerås.

Elgenstierna, Gustaf, *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*. I–IX. 1925–36. Stockholm.

- Fredriksson, Ingvar 1974: *Svenskt dopnamnsskick vid 1500-talets slut*. Lund.
- Hildebrand, Bengt 1961: *Handbok i släkt- och personforskning*. Stockholm.
- Lindwall, Bo 1991: "Anor från Ångermanland." *Släkthistoriskt forum* 1991, nr 2, sid. 12–13. Sveriges släktforskarförbund.
- Skogsjö, Håkan 1982: "Per Zackrissons släkt i Tynnerås, Edsele sn (Y). Ett förslag till gårdssläktens utformning." *Släkt och Hävd* 1982, sid. 27–40. Genealogiska föreningen.
- Skogsjö, Håkan 1983: "Nr 50. Ångermanländska anor." *Svenska antavlor*, del I (1983), sid. 301–320. Genealogisk ungdom.
- Skogsjö, Håkan 1986: *Ångermanlands äldsta skattelängd (1535)*. Göteborg.
- Szabad, Carl 2001: "Ångermanlands präster i äldre tider. Ett supplement till Bygdéns herdaminne." *Släktforskarnas årsbok* 2001, sid. 183–264, omtryckt i: *Hernösands stifts herdaminne. Supplement*. 2004.
- Szabad, Carl 2008: *Supplement till Den introducerade svenska adelns ättartavlor ursprungligen utgivna av Gustaf Elgenstierna*. Del 1–2. Solna.
- Söderhielm, Sixten 1952: "Stormors i Dalom möderne". *Släkt och Hävd* 1952, sid. 61–66. Genealogiska föreningen.
- Wernstedt, Folke 1946: *Riddarhusets stamtavlor. Historik, läge och önskemål*. (Skrifter utgivna av Genealogiska föreningen, 2.) Gävle.
- Wernstedt, Folke 1953: "Stormors i Dalom och biskop Jacobus Zäbråzynthius' möderne. Ett inlägg." *Släkt och Hävd* 1953, sid. 222–224. Genealogiska föreningen.

HÅKAN SKOGSJÖ, Mariehamn, född 1958, journalist och författare. Redaktör för Genealogisk ungdoms tidskrift 1977–80, Släkthistoriskt forum 1982–91, Svenska antavlor 1980–82 och 1986–87, Släktforskarnas årsbok 1995–2013 och Nät-tidningen Rötter 1996–2004. Vice ordförande i Sveriges släktforskarförbund 1986–88, styrelseledamot i ArkivDigital sedan 2013. E-post: hak@aland.net.